

Wespen en bijen in drie Zuid-Limburgse terreinen

Verslag van de excursie op 18 juni 2005

Theo M.J. Peeters

Nadat we de excursiedag een paar maal moesten uitstellen in verband met slecht weer, konden we op zaterdag 18 juni 2005 enkele terreinen in Zuid-Limburg bezoeken om bijen en wespen te inventariseren. Deelnemers waren Leo Blommers, Wijnand Heitmans, Pim Kuijken, Frank van der Meer, Peter Megens, Joop van de Nieuwegiessen, Theo Peeters, Ivo Raemakers en Jan Smit. Van 7 deelnemers heb ik de soortenlijst in dit verslag verwerkt. Onzekere determinaties (zoals bijvoorbeeld *Sphecodes rufiventris* in de Meertensgroeve leg. JvdN) zijn niet opgenomen in de soortenlijst. Het weer van die dag heb ik vergeten te noteren, maar dat stond garant voor voldoende aculeatenactiviteit want er werd flink gevangen zoals blijkt uit de soortenlijsten in bijlagen 1 en 2.

Naast leuke faunistische resultaten was het een gezellige dag die door enkele deelnemers werd afgesloten met een etentje in een Limburgs restaurantje.

Onderzoeksterreinen

Tussen 10.45 en 17.00 uur werden achtereenvolgens drie terreinen bezocht: de Meertensgroeve, groeve 't Rooth ook wel NEKAMI-groeve genoemd en het gebied de Piepert, Eyserbeek.

De Meertensgroeve (Ac. 184-319) te Vilt werd tot 1974 geëxploiteerd door de gebroeders Meertens voor zand- en grindwinning. De groeve is ongeveer 5 ha groot en werd in 1982 aangewezen tot beschermd Natuurmonument voor de vroedmeesterpad. De groeve wordt beheerd door Stichting het Limburgs Landschap en wordt begraasd door enkele konikpaarden. Naast enkele soortenlijstjes is mij alleen een verslag bekend van een bijen- en wespeninventarisatie op 24 mei 1997 (Peeters 1998).

De NEKAMI-groeve of groeve 't Rooth (Ac. 182-316) is een nog in exploitatie zijnde mergelgroeve en sinds 1986 tevens beschermd Natuurmonument. De groeve is ongeveer 40 ha groot. Deze wordt afgegraven door Ankerpoort NV en beheerd door Stichting het Limburgs Landschap. Ze wordt begraasd door konikpaarden en een kudde geiten. De groeve is elke zaterdag open voor het publiek en wordt dan vooral bezocht door vele fossielenliefhebbers. Over bijen en wespen in deze groeve is geschreven door Lefeber 1995 en 1996.

Als laatste bezochten we het terrein De Piepert en een enkeling liep even langs de Eyserbeek (Ac. 192-315). Het onderzochte gebied ligt in een waterwingebied van Waterleiding

Maatschappij Limburg. We hebben vooral gestruind in de afgesloten hellingschraallanden en directe omgeving achter het gebouw van de Waterleidingmaatschappij. De begroeiing van deze graslanden was vrij hoog opgaand met weinig open plekken. In De Piepert werd in vergelijking met de groeven slechts korte tijd en met minder deelnemers geïnventariseerd.

Resultaten

Zuid-Limburg is een van de rijkste regio's voor bijen en wespen in ons land. In totaal werden tijdens onze excursiedag 108 soorten angeldragers waargenomen; 47 soorten wespen en 61 Bijensoorten (zie tabel 1). Van de 61 bijensoorten staan er 15 op de rode lijst (zie bijlage 1 en 2). De verschillen tussen de terreinen zijn vrij groot hetgeen ook tot uitdrukking komt in de soortensamenstelling. Vooral de verschillen tussen de twee typen groeven vallen meteen op als je de soortenlijstje bestudeert. Grootte, historie en substraat (zand of mergel) heeft een belangrijke invloed op het voorkomen van veel wespen en bijen. Tot op heden waren van de Meertensgroeve 170 bijen en wespen en van de NEKAMI-groeve 220 bijen en wespen bekend (Peeters 1999). Wanneer ik de lijstjes van 1999 vergelijk met de soortenlijsten van deze dagexcursie zijn er maar liefst 24 nieuwe soorten voor de NEKAMI-groeve en 14 nieuwe soorten voor de Meertensgroeve waargenomen. Er is dus ook in Limburgse groeven, die relatief veel worden bemonsterd, nog veel te ontdekken.

Tabel 1. Soortenaantallen per terrein en totalen van drie Limburgse terreinen.

Familie	Nederlandse naam	Meertens-groeve	NEKAMI-groeve	De Piepert Eyserbeek	Totaal
Chrysididae	goudwespen	2	6	1	6
Tiphiidae	keverdoders	1	-	-	1
Pompilidae	spinnendoders	1	4	-	5
Vespidae	plooivleugelwespen	6	5	2	11
Sphecidae s.str.	langsteelgraafwespen	-	1	-	1
Crabronidae	graafwespen	14	14	6	23
Apidae s.l.	bijen	24	40	15	61
	Totaal	48	64	24	108

Naast angeldragers ving Leo Blommers nog een zestal soorten bladwespen. In de Meertensgroeve ving hij: *Macrophya annulata*, *Macrophya montana*, *Tenthredo arcuata*, *Tenthredo scrophulariae* en *Tenthredo zonula*. In de NEKAMI-groeve kwam daar *Loderus vestigialis* nog bij.

In de NEKAMI-groeve ontdekten we tevens een nest van de honingbij (*Apis mellifera*) hoog in een van de mergelwanden.

Leuke vangsten

De meest bijzondere vangst waren twee vrouwtjes van een nieuwe behangersbij voor ons land in de Meertensgroeve en de NEKAMI-groeve. Voor meer informatie over deze vondst verwijs ik hier naar een publicatie in het juni-nummer (2006) van Nederlandse Faunistische Mededelingen.

Andere leuke waarnemingen waren de dwergwespbij (*Nomada distinguenda*), herkenbaar aan een lang 3^e antennelid, die slechts waargenomen was in 4 uurhokken vanaf 1970 in Zuid-Limburg. We vonden haar in twee uurhokken en de vangst in De Piepert was zelfs een nieuw uurhok voor deze ernstig bedreigde soort. Van de wespen zijn de bedreigde *Odynerus spinipes* en *Symmorphus debilitatus* leuke waarnemingen. De schoorsteenwesp *Odynerus spinipes* werd gevangen in de Meertensgroeve. *Symmorphus debilitatus* was volgens de wespenatlas (Peeters et al. 2004) vanaf 1980 alleen gemeld van het Molenveld in Twente.

Tijdens deze excursie werden twee vrouwtjes gevangen in groeve 't Rooth. Tenslotte werd ook nog een vrouwtje van de zeer zeldzame *Nyssus niger* gevangen in groeve 't Rooth.

Literatuur

- Lefebvre, V., 1995. De bijen en een mier van mergelgroeve 't Rooth bij Bemelen. Hymenoptera Aculeata: Apoidea en Formicidae. - Natuurhistorisch Maandblad 84: 227-229.
- Lefebvre, V., 1996. De wespen van mergelgroeve 't Rooth bij Bemelen. - Natuurhistorisch Maandblad 85: 54-56.
- Peeters, T.M.J., 1998. Bijen en wespen in de Meertensgroeve te Vilt. Resultaten van twee inventarisatie-uren op 24 mei 1997. - Veelpoot 9: 16-22.
- Peeters, T., 1999. (Graaf)wespen en -bijen: 42-44. In: B. Peters, Verborgene Valleien. Ecologie en beheer van mergelgroeven in Zuid-Limburg. De Curfsgroeve als voorbeeld. - Stichting Ark, 79 p. + 3 bijlagen.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefebvre, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit & H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). - Nederlandse Fauna 6, NNM Naturalis Leiden, KNNV Uitgeverij Utrecht & EIS-Nederland Leiden, 507 p.

Bijlage 1. Soortenlijst wespen in drie Zuid-Limburchse terreinen op 18 juni 2005

Terreinen:		Meertens- groeve	NEKAMI groeve	De Piepert Eyserbeek
Familie	Amersfoortse coördinaten:	184-319	182-316	192-315
Chrysididae – goudwespen				
Chrysis ignita		-	+	-
Chrysis viridula		+	+	+
Hedychrum gerstaeckeri		-	+	-
Holopyga generosa		+	+	-
Pseuomalus auratus		-	+	-
Trichrysis cyanea		-	+	-
Tiphidae – keverdoders				
Tiphia minuta		+	-	-
Pompilidae – spinnendoders				
Anoplius concinnus		-	+	-
Anoplius infuscatus		-	+	-
Arachnospila anceps		+	-	-
Auplopus carbonarius		-	+	-
Priocnemis hyalinata		-	+	-
Vespidae – plooivleugelwespen				
Ancistrocerus gazella		-	+	+
Ancistrocerus nigricornis		-	+	-
Ancistrocerus oviventris		+	-	-
Ancistrocerus trifasciatus		+	-	-
Odynerus spinipes		+	-	-
Polistes biglumis		-	+	-
Polistes dominulus		+	-	+
Symmorphus bifasciatus		-	+	-
Symmorphus debilitatus		-	+	-
Vespa crabro		+	-	-
Vespula austriaca		+	-	-
Sphecidae s.str. – langsteelgraafwespen				
Ammophila sabulosa		-	+	-
Crabronidae – graafwespen				
Astata boops		-	+	-
Cerceris arenaria		-	+	-

Cerceris rybyensis	+	+	+
Crabro cribrarius	+	-	-
Crossocerus ovalis	+	-	+
Crossocerus quadrimaculatus	+	-	-
Diodontus minutus	+	+	-
Diodontus tristis	-	+	-
Ectemnius continuus	-	+	-
Ectemnius dives	+	-	-
Ectemnius lapidarius	+	+	+
Ectemnius rubicola	-	-	+
Gorytes laticinctus	-	+	-
Gorytes quinquecinctus	+	-	+
Lestica clypeata	+	-	-
Lindenius albilabris	+	+	-
Mimesa lutaria	+	-	-
Nysson niger	-	+	-
Oxybelus bipunctatus	+	+	+
Oxybelus uniglumis	+	-	-
Tachysphex pompiliiformis	-	+	-
Trypoxylon figulus	+	+	-
Trypoxylon minus	-	+	-

Bijlage 2. Soortenlijst bijen in drie Zuid-Limburchse terreinen op 18 juni 2005

Terreinen:		Meertens- groeve	NEKAMI groeve	De Piepert Eyserbeek	Rode lijst
Familie	Amersfoortse coördinaten:	184-319	182-316	192-315	
Soort					
Apidae s.l. – bijen					
Andrena bicolor		+	+	-	
Andrena dorsata		+	-	-	
Andrena florea		-	-	+	
Andrena hattorfiana		-	-	+	BE
Andrena labialis		-	+	-	BE
Andrena minutula		+	+	-	
Andrena nigroaenea		-	+	-	
Andrena subopaca		-	+	-	
Andrena wilkella		+	+	-	KW
Anthidium punctatum		+	+	+	KW
Anthidium strigatum		+	+	-	
Apis mellifera		-	+	-	
Bombus hortorum		-	-	+	
Bombus hypnorum		-	-	+	
Bombus lapidarius		-	+	+	
Bombus pascuorum		-	-	+	
Bombus pratorum		-	-	+	
Bombus sylvestris		-	+	-	
Bombus terrestris-groep		-	-	+	
Bombus vestalis		-	+	-	
Ceratina cyanea		+	+	-	
Chelostoma florisomne		-	+	-	KW
Coelioxys inermis		-	+	-	BE
Halictus rubicundus		+	-	-	
Halictus tumulorum		-	-	+	
Hylaeus annularis		+	+	-	
Hylaeus communis		-	-	+	
Hylaeus confusus		-	+	-	
Hylaeus cornutus		+	-	-	
Hylaeus hyalinatus		+	+	-	

<i>Hylaeus pictipes</i>	-	+	-	
<i>Hylaeus signatus</i>	+	+	-	
<i>Lasioglossum leucopus</i>	-	+	-	
<i>Lasioglossum leucozonium</i>	+	-	-	
<i>Lasioglossum lucidulum</i>	-	+	-	
<i>Lasioglossum malachurum</i>	-	+	-	KW
<i>Lasioglossum morio</i>	-	+	-	
<i>Lasioglossum nitidulum</i>	-	+	-	
<i>Lasioglossum pauxillum</i>	+	-	-	
<i>Lasioglossum punctatissimum</i>	-	+	-	
<i>Lasioglossum semilucens</i>	-	+	-	
<i>Lasioglossum sexstrigatum</i>	-	+	-	
<i>Lasioglossum villosulum</i>	+	-	-	
<i>Megachile centuncularis</i>	-	+	-	KW
<i>Megachile ericetorum</i>	+	+	-	KW
<i>Megachile fnsp.</i>	+	+	-	
<i>Megachile willughbiella</i>	+	+	-	
<i>Nomada armata</i>	-	-	+	BE
<i>Nomada distinguenda</i>	+	-	+	EB
<i>Nomada fabriciana</i>	+	+	-	
<i>Nomada flavoguttata</i>	+	-	+	
<i>Nomada sheppardana</i>	+	-	-	
<i>Osmia caerulea</i>	-	+	-	KW
<i>Osmia leucomelana</i>	+	+	-	
<i>Osmia parietina</i>	-	+	-	
<i>Sphecodes albilabris</i>	-	+	-	
<i>Sphecodes ephippius</i>	-	+	-	KW
<i>Sphecodes gibbus</i>	-	+	-	
<i>Sphecodes miniatus</i>	+	-	-	
<i>Stelis ornatula</i>	-	+	-	KW
<i>Stelis punctulatifrons</i>	-	-	+	KW